

İlkokul 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Resimlerin Metinlerle Uyumunun İncelenmesi¹

Adem İŞCAN² Kübra KARADAĞ³

Gönderim Tarihi: 30.12.2020

Kabul Tarihi: 29.03.2021

Yayın Tarihi: 19.04.2021

Öz: Bu araştırmada, ilkokul 4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan resimlerin metinlerle uyumunu ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırma tarama modelindedir. Araştırmanın çalışma grubu, iki bölümden oluşmaktadır. Çalışma grubunun birinci bölümünü, 2018-2019 eğitim ve öğretim yılında ilkokullarda okutulan MEB yayınlarına ait 4. sınıf Türkçe ders kitabı; ikinci bölümünü ise araştırmacı ile Sivas il merkezine bağlı ilkokullarda görev yapmakta olan dört sınıf öğretmeninden oluşan katılımcılar oluşturmaktadır. Bu dört sınıf öğretmeni, olasılık temelli örnekleme yöntemlerinden seçkisiz (random) örnekleme göre seçilmiştir. Araştırma verileri, doküman analizi tekniği ile toplanmıştır. Araştırmacı tarafından resim ve metin uyumunu ortaya koyabilmek amacıyla "Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi" oluşturulmuştur. Katılımcılar, Türkçe ders kitabında yer alan resimlerin ait oldukları metne göre uygunluğunu "Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi"ne göre incelemiştir. Katılımcıların birbirinden bağımsız ve yansız bir şekilde görüşlerini belirttiği "Resim-Metin İlişkisi Kategori Liste"leri tek bir tabloda sunulmuştur. Bu kategori listesiyle toplanan veriler, nitel veri analizi yaklaşımlarından betimsel analiz yaklaşımı kullanılarak analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular araştırmanın amaçları doğrultusunda ve alanyazın çerçevesinde tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Ders Kitabı, Resim, Metin, Resim-Metin Uyumunu

Investigation of Coherence(Harmony) of the Texts and the Pictures in the 4th Grade Turkish Textbook

Abstract: In this research, it is aimed to show the harmony of the pictures in the 4th grade Turkish textbook with the texts. The research is in screening model. The study group of the research consists of two parts. The first part of the study group is constituted by 4th grade Turkish textbooks, published by Ministry of Education and studied at primary schools in 2018-2019 academic year; and the second part by the researcher and four classroom teachers ,who work at central primary schools in Sivas, as participants. These four classroom teachers have been chosen randomly according to probability based sampling methods. The data of the research have been collected by using the document analysis technique. "Illustration-Text Relevance Category List" has been created by the researcher in order to show the compliance between illustration and text. Participants have reviewed the appropriateness of the pictures in the Turkish textbook to the text they belonged to according to the "Illustration-Text Relevance Category List". The "Illustration-Text Relevance Category List"s, in which the participants expressed their opinions independently and objectively, have been presented in a single table. The data collected by this category list have been analyzed and interpreted using the descriptive analysis approach out of the qualitative data analysis approaches. The findings of the interview were discussed in accordance with the purpose of the study and within the context of the literature.

Keywords: Turkish Course book, Illustration, Text Paint-Text Combination

¹ Bu makale, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Temel Eğitim Anabilim Dalı, Sınıf Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Programında 2019 yılında Adem İŞCAN danışmanlığında Kübra KARADAĞ tarafından hazırlanan yüksek lisans tezinden üretilmiştir. Çalışma herhangi bir yerde yayımlanmamıştır.

² Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Türkiye, adem.iscan@gop.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5826-9502

³ MEB, Türkiye, kubrakara11@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-6170-2052

GİRİŞ

Eğitim öğretim sürecinde en çok kullanılan materyallerin başında ders kitapları gelmektedir. Geçmişten günümüze bilginin aktarımında ve paylaşımında kullanılan ders kitapları önemli bir işlev üstlenmiştir. Ders kitapları, öğretim programında yer alan kazanımlara yönelik içerik, öğrenme-öğretme süreci, ölçme ve değerlendirme basamaklarına göre hazırlanmış, öğrenciyi ders hedefleri doğrultusunda yönlendiren materyallerdir. “Ders kitapları, öğretim programlarının uygulanmasında en çok başvurulan ders aracıdır” (Kılıç ve Seven, 2008, s. 28). Demirel’e göre de ders kitabı; belli bir dersin programında öngörülen konuların işlendiği, öğrencilere bilgi, beceri öğretmek amacıyla hazırlanmış temel bir kaynaktır (2005, s. 160). Ders kitapları, öğretim programlarında yer alan konulara ait bilgileri belirli bir plan ve düzen içerisinde inceleyip açıklayan, bilgi kaynağı olarak öğrenciyi dersin hedefleri doğrultusunda yönlendiren ve eğiten temel bir öğretim aracıdır.

Ders kitapları ülkemizde ve diğer ülkelerde sıklıkla kullanılan, gelişen teknolojiye rağmen önemini yitirmeyen başlıca ders araç gereçlerindedir. Japonlar, ders kitaplarını eğitim öğretim faaliyetleri için temel kaynak olarak göstermektedirler (Semerci, 2004, s. 49). Amerika Birleşik Devletleri’nde de öğretimde kitabın önemli bir yeri olduğunu ortaya çıkaran araştırmalar yapılmıştır. Shannon’un yapmış olduğu bir araştırmaya göre, öğrenciler sınıftaki zamanlarının çoğunu ders kitaplarıyla ilgili etkinliklere harcamaktadır (Kılıç ve Seven, 2008, s. 34). Görüldüğü gibi ders kitaplarının birinci derecede kullanılan kaynak olması önemini daha da artırmaktadır.

Öğrencilerin öğretim sürecinde karşılaştıkları materyallerden ilk sırada gelen ders kitaplarının bazı özellik ve niteliklere sahip olması gerekmektedir. İyi bir ders kitabında içerik ve biçim bakımından bulunması gereken özellikler şu şekilde olmalıdır: Her şeyden önce, iyi bir ders kitabı, öğretim sürecinin gerektirdiği bütün koşulları üzerinde taşınmalıdır. Bunun için ders kitabı yazarı, öğrenme ve eğitim psikolojisini ve bunun eğitsel sonuçlarını iyi bilmelidir. Öğretim için gereken ilk koşul, öğrenen kişinin öğrenmeye ilgi duymasıdır. O hâlde, bir ders kitabının ilk yapacağı iş, kişide bu ilgiyi ve merakı uyandırmaktır (Binbaşıoğlu, 1994, s. 33). Öğrenci kitaba ilgi duyduğunda okuma isteği daha da pekişecektir. Doyran’a göre ders kitapları, çocuk için bir zorunluluk değil, onun isteyerek ulaşacağı, bilme merakını karşılayacağı, uygulama isteğini yaratan bir kaynak olmalıdır (1997, s. 37). Şahin ve Yıldırım’a göre etkili bir ders kitabı “görsel açıdan zenginlik içermeli, albenisi olmalı, renkli resim ve fotoğraflarla desteklenmelidir.” (Şahin ve Yıldırım, 1999). Ders kitaplarında bulunan fotoğraf, resim, tablo, grafik vb. görsel öğeler öğrencilerin konuya karşı ilgi ve meraklarını arttırmaktadır.

Ders kitapları içerisinde, eğitime dâhil olan çocukların ana dillerinde temel dil becerilerini geliştirmelerini ve Türkçenin kurallarını öğrenmelerini sağlayan kitaplar Türkçe ders kitaplarıdır (Sülükçü, 2018, s. 59). Böyle önemli bir işleve sahip olan Türkçe ders kitaplarının özenle hazırlanmış olması, öğrenci ve öğretmen tarafından aktif bir şekilde kullanılması önem taşımaktadır. Türkçe dersinde temel amaç öğrencilere ana dili bilinci kazandırmak ve sahip oldukları ana dili en iyi şekilde kullanmalarını sağlamaktır (Solak ve Yaylı, 2009, s. 445). Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler bu amacın gerçekleşmesinde önemli yer tutmaktadır. Türkçe ders kitapları kapsamındaki öğretici ve kurgusal özellikteki metinler aracılığıyla temel dil becerileri (okuma, dinleme, konuşma, yazma) öğrencilere kazandırılır. “Metin, bütün dil becerilerini geliştirmek için işlenebilir ve dil becerilerinin kazanımı için merkezî bir öneme sahiptir” (Şimşek, 2011, s. 36).

Türkçe ders kitaplarının sahip olduğu işlevi gerçekleştirebilmesi metinler ve metinlere ait resimler

ile mümkün olmaktadır. Resimleme; ifadelerin, metinlerin, düşüncelerin en kısa yoldan, etkili bir biçimde anlatılmasını sağlar. Resimlemelerin bireyler için kolay algılanabilirliği, iletişim kurmayı ve etkili bir biçimde bilgilendirmeyi sağlama gibi işlevsel yönleri vardır (Baldaş, 2017, s. 217). “Resimlemeler; konuların, kavramların, duyguların ve sosyal becerilerin öğretilmesinde ve görsel algılama yetilerinin gelişmesinde etkili olmakta ve hızlı ve kalıcı öğrenmeyi sağlamaktadır” (Sazak ve diğerleri, 2018). Resimlemelerin; öğrencilere belli bir konu hakkında bilgi verme, söz konusu bilgileri örneklerle destekleme, öğrencilerin dikkatini çekerek onları konuya yönlendirme, konuları özetleme, kavramlar arasındaki ilişkileri sunma, karmaşık konuları daha anlaşılır bir hâle getirme gibi çok önemli işlevleri vardır (Dursun ve Eşgi, 2008, s. 21). Öğrencilerin gelişim dönemleri göz önüne alındığında kitaplarda yer alan metinler görseller ile desteklenmiş ise metnin içeriği daha kalıcı olmaktadır. Resimlemeler hem metinde işlenen konu, olay ve ana fikri kavramaya yardımcı olur hem de eseri öğrenciler tarafından çekici kılar (Yıldız vd., 2016). Kitapları sıradanlıktan çıkararak onların ilgi çekici bir öğrenme materyali olmasını sağlamaktadır.

Ders kitapları, amaca uygun resimler seçildiğinde etkili bir şekilde resimlendirilebilir. Ders kitaplarını resimlendiren kişi, resim sanatının öge ve ilkelerini bilmelidir. Bir ders kitabı resimlemek, bir vitrin veya sergiyi düzenlemeye benzer ve iyi düzenlenen bir ders kitabı beraberinde başarıyı getirir (Ceyhan ve Yiğit, 2005, s. 102). Ders kitaplarında yer alacak olan resimler hem öğrencinin dikkatini çekmeli hem de metin, sayfa ve kitabın diğer bölümleriyle ilişkili olmalıdır. Resimler öğrenciye öğretirken aynı zaman da eğlendirmelidir. Ders kitaplarına basılacak resimler orijinal olmalı, daha önce defalarca kullanılmış ve niteliği bozulmuş resimler olmamalıdır. Kitaplarda resimlerin yanında fotoğraf, grafik, plan, şema harita gibi unsurlara da yer verilir. Bu unsurların kitaplarda yer alması öğrencide ilgi ve merak uyandır ve konunun desteklenmesine olanak tanır. Görsellerle metinler aynı sayfada bulunmalı her görselden sonra mutlaka bir açıklama yazısı bulunmalıdır. Aynı sayfada ya da peş peşe verilen görsellerde belirli bir bütünlüğün olmasına dikkat edilmelidir. Bir ders kitabında görsellerin etkili kullanılması, ders kitabının kısmen ekonomik olmasına, öğrencinin dikkatinin konuya çekilmesine, karmaşık konuların basite indirgenmesine, işlemlerin hangi sıra ile yapılacağına belirtilmesine, öğrencide istek uyandırıp öğretimin canlı hâle gelmesine neden olur (Çalık, 2001, s. 9). Ruh bilimsel açıdan dil becerisinin gelişiminde anlamanın oranları, tatma %1, dokunma %1,5, koklama %3,5, işitme %11, görme %83 olarak belirtilmektedir (Akt. İşeri, 2003). Bu oranlar göz önünde bulundurulduğunda öğrenmede görme duyusunun etkili olduğu görülmektedir. Görsel materyaller yazıya göre öğrenmede daha etkili, kalıcı ve ilgi çekicidir. Görsellerle öğretilmek istenilen karmaşık bilgiler ve soyut kavramlar öğrenciler tarafından daha kolay öğrenilebilir (Uzuner vd., 2010, s. 723).

İlköğretim ders kitaplarında yer alan resimlemeler, metni açıklayıcı nitelikte olmalıdır. Çocuk ders kitabından takip ederken farkında olmadan hem görselleşmiş bilgiyi öğrenir hem de estetik değer kazanır. İlköğretimin ilk yılları çocuğun estetik değerleri kazandığı ve bu değerleri geliştirdiği bir dönem olduğundan, ders kitapları sadece bilgi verme amaçlı değil çocuktaki estetik değer yargılarını da ortaya çıkarma amaçlı olmalıdır (Kılıç, 2003, s. 9). Resimler metinlerle birlikte kullanıldıklarında bilginin kazanılması kolaylaşmakta ve metnin içeriği öğrencide daha kalıcı hâle gelmektedir. Okuma materyallerinde bulunan resimlerin etkililiğine ilişkin en kapsamlı çalışma 1982 yılında Levie ve Lentz tarafından yapılmıştır (akt. Demirel, 1996, s. 226). Yapılan çalışmanın sonucuna göre resimlerin, metindeki resimlendirilen bilginin öğrenilmesini kolaylaştırdığı ortaya çıkarılmıştır. Yapılan deneysel çalışmaların %98’inde metnin içeriğinde bulundurulmuş resimlendirilen bilginin resimsiz metinlere oranla daha iyi öğrenildiği tespit edilmiştir (Demirel, 1996, s. 226). Ayhan ders kitaplarında resimleme yapılırken, metinde vurgulanması gereken

önemli noktaların aynı şekilde resimde de vurgulanması gerektiğini; resimlerin hitap edilen yaş grubunun özelliklerine uygun olup dikkat çekici nitelikte olması gerektiğini belirtmektedir (2010, s. 30-31). Resimler metinle uyumlu olduğunda öğrenciler bilgiyi zihinlerinde daha kolay görselleştirecek, metnin anlaşılması kolaylaşacak ve çocuklar tarafından erken yaşta okumaya karşı olumlu bir algı gelişecektir.

Çocuk okunanın veya okuduğunun karşılığını resimlerin yansıtmasını ister. Resimler metin ile gelişmemeli ve farklı tür anlamlandırmalara sebep olmamalıdır. Günümüzde metin ve resimlendirilmesi arasındaki denge değişmiş, resimlemenin artık metinden öte farklı bir anlatım diline sahip olduğu belirtilmiştir. Resimler metinde anlatılanları göstermenin ötesinde metnin ana düşüncesiyle örtüşen ve aynı zamanda da yeni ve zengin ayrıntıları da içerisinde barındıran konumdadır. Bu gelişme algılamayı zorlaştırmaya ve karmaşaya sebep olmayacak şekilde uygulandığında çocuğun yaratıcılık ve hayal gücüne faydalı olacaktır (Kara, 2012, s. 230).

Kitaplarda bulunan metinler ile görsellerin anlamlı olabilmesi için tasarımlarının birbirini tamamlayıcı nitelikte olmaları gerekmektedir. Kitaplarda bulunan resimler metnin üstünde, sayfanın üst kısmında veya altında, metin ile resim karşılıklı olacak şekilde karşılıklı sayfalarda yer alabilir. Metne resmin üzerinde yer verildiğinde ise metin ve resim farklı renklerde olmalı tonlamalar metni okumayı güçleştirmemelidir. Tasarım açısından renk seçimi ve renklerin uyumu görsel bütünlük için ayrıca önem taşımaktadır. Çok fazla ve bilinçsizce renk kullanımı görselleri karmaşık bir hâle getirmektedir. Renk seçiminde çocukların gelişim dönemlerine dikkat edilmeli daha çok yakınlık ve sıcaklık etkisi yaratan sıcak renkler kullanılmalıdır (Karatay ve Pektaş, 2012). Özellikle kullanılan renklerin doğadaki renklerle uyumlu olması önem taşımaktadır. Psikologlara göre sarı ve kırmızı renkler sıcak renklerdir, mutluluk ve heyecan içerir, mavi ve yeşil renkler ise sakinlik içermektedir (Mercan, 2015, s. 22). Özellikle ilköğretimin birinci kademesinde ders kitaplarında beyaz kâğıt, parlak renkli resimler tercih edilmelidir. Kâğıtlar beyaz ya da çok az renklendirilmiş olmalıdır. Yapılan araştırmalar sonucunda öğrencilerin kırmızı olarak gördüklerinin daha uzun süre hatırladıkları tespit edilmiştir. İnsanların sarı renge bakma eğiliminde olduklarını belirten Çalık ders kitaplarında önemli olan öğelerin sarı renk kullanılarak ön plana çıkarılması gerektiğini belirtir. (2001, s. 10).

Ders kitapları resimlendirilirken resimlerin yanı sıra fotoğraf, karikatür, grafik vb. öğeler de kullanılmaktadır. Kitaplarda yer alan her fotoğraf ayrı ve bağımsız bir düşünceyi yansıtmalı ve net olmalıdır. Kitaplarda yer alan anlatımı güç olan konuların daha kolay anlaşılmasını sağlayan, açıklığa kavuşturan grafikler basit çizilmiş olmalı ve sadece bir düşünceyi yansıtmalıdır (Ceyhan ve Yiğit, 2005).

Araştırmanın amacı, ilkokul 4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan resimlerin metinlerle uyumunu değerlendirmektir. Bu amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır.

1. Resimler, öğrencilerin metnin içeriğini tahmin etmesini sağlamakta mıdır?
2. Resimler, ait oldukları metinlerin başlığını desteklemekte midir?
3. Resimler, ait oldukları metinlerin ana fikrini/ana duygusunu desteklemekte midir?
4. Resimlerde kullanılan renkler canlı, net ve dikkat çekici midir?
5. Resimler, ait oldukları metinle uyumlu mudur?
6. Resimler, metindeki hikâyeye unsurları (olay, kahraman, zaman ve mekân) ile örtüşmekte midir?

7. Resimler günlük hayatla ilişkili midir?
8. Metinle ilgili resimlerin yanı sıra karikatür, fotoğraf, grafik vb. öğelerden herhangi birine yer verilmiş midir?
9. Resimlerdeki kişilerin görünüşleri (Kıyafet, biçim, vb.) hedeflenen gruba uygun mudur?

YÖNTEM

İlkokul 4. sınıf Türkçe ders kitabındaki resimlerin ait oldukları metinlerle uyum düzeyini belirlemek üzere yapılan bu araştırma tarama modelindedir. Tarama modelleri, geçmişte ya da hâlen var olan bir durumu var olduğu biçimiyle betimlemeyi amaç edinen araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan birey, nesne ya da olay, kendi koşulları içinde ve olduğu şekliyle tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2013, s. 77).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu iki bölümden oluşmaktadır. Çalışma grubunun ilk bölümünü, 2018-2019 eğitim ve öğretim yılında ilkokullarda okutulan MEB yayınları tarafından basılmış 4. sınıf Türkçe ders kitabı oluşturmaktadır. 4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerin, metin türlerine göre dağılımı Tablo 1’de gösterilmiştir:

Tablo 1. İlkokul 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerin Metin Türlerine Göre Dağılımı

Metin Türleri	F	%
Öyküleyici Metin	8	33,33
Bilgi Verici Metin	11	45,83
Şiir	5	20,83
Toplam	24	100

4. sınıf Türkçe ders kitabında 8’i öyküleyici metin, 11’i bilgilendirici metin ve 5’i şiir olmak üzere toplam 24 metin vardır. Bilgilendirici metinlerin daha çok olduğu görülmektedir. Bunu, öyküleyici metinler takip ederken en az sayıda şiir yer almaktadır.

Çalışma grubunun ikinci bölümünü, araştırmacı ve dört sınıf öğretmenin yer aldığı katılımcılar oluşturmaktadır. Katılımcıların içerisindeki dört sınıf öğretmeni, Sivas il merkezinde görev yapmakta olan sınıf öğretmenlerinin içerisinde olasılık temelli örnekleme yöntemlerinden seçkisiz (random) örnekleme göre seçilmiştir. Birbirine benzer özellikler gösteren, örnekleme dâhil olma konusunda eşit şansa sahip ve rastgele yöntemle seçilen örnekleme seçkisiz (random) örnekleme denir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 104). Araştırmada gizlilik esasına uygun olarak her katılımcıya kod verilmiştir. Katılımcılara ilişkin bilgiler Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Katılımcılara Ait Bilgiler

Kod	Cinsiyet	Yaş	Mezun Olduğu Fakülte	Mezun Olduğu Bölüm	Hizmet Süresi (Yıl)	Görev Yeri
A	Kadın	30	Eğitim Fakültesi	Sınıf Öğretmenliği	6	İl Merkezi
K1	Kadın	33	Eğitim Fakültesi	Sınıf Öğretmenliği	10	İl Merkezi
K2	Erkek	38	Eğitim Fakültesi	Sınıf Öğretmenliği	15	İl Merkezi
K3	Kadın	34	Eğitim Fakültesi	Sınıf Öğretmenliği	11	İl Merkezi
K4	Erkek	40	Eğitim Fakültesi	Sınıf Öğretmenliği	17	İl Merkezi

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılmak istenilen olgu ya da olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 187).

Araştırmacı tarafından, resim ve metin uyumunu ortaya koyabilmek amacıyla 18 maddelik “Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi” oluşturulmuştur. Bu listenin oluşturulması için ilk önce alanyazın taraması yapılmıştır. Alanyazın taraması sonucu Ertok Atmaca (2006), İnan Yıldız ve Baş (2015) ile Uzuner, Aktaş ve Albayrak’ın (2010) yapmış olduğu araştırmalardan istifade edilmiştir. Oluşturulan aday liste, 3 uzmana gönderilmiştir. Dönütler doğrultusunda 9 kategori çıkarılmış, gerekli dilsel düzeltmeler yapılarak 9 kategoriden oluşan Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi tamamlanmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

İlkokul 4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinler ve bu metinlere bağlı olan resimler, katılımcılar tarafından, birbirinden bağımsız ve yansız bir şekilde “Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi” dikkate alınarak tek tek incelenmiş ve her metin için kategori listesi hazırlanmıştır.

Araştırmanın veri analizi, betimsel analiz tekniği kullanılarak yapılmıştır. Bu yaklaşımda elde edilen veriler, araştırmacı tarafından önceden belirlenmiş olan temalara göre özetlenmekte ve yorumlanmaktadır. Betimsel analiz dört aşamadan oluşmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 224):

1. Betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma.
2. Oluşturulan çerçeveye göre verilerin işlenmesi.
3. Bulguların tanımlanması.
4. Bulguların yorumlanması.

Araştırmadan elde edilen veriler, Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda (TDÖP-2018) belirtilen metin türleri ve alan yazında yapılan diğer tanımlamalar dikkate alınarak öyküleyici metinlere yönelik bulgular, bilgilendirici metinlere yönelik bulgular ve şiirlere yönelik bulgular biçiminde oluşturulan temalara göre düzenlenmiş ve değerlendirilmiştir. İlk olarak katılımcılar tarafından metinler tek tek ele alınmış ve her bir metne ait “Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi” oluşturulmuştur. Katılımcılar tarafından ayrı ayrı oluşturulan “Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi” tek bir tabloda birleştirilmiş ve sunulmuştur. İkinci olarak her metin türünden sonra, o metin türüne ait olan metinlerle ilgili bir “Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi” oluşturularak genel verilere ulaşılmıştır. Bulguların en sonunda ise 4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan ve incelenen 24 metine ait genel veriler, “Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi” oluşturularak sunulmuştur. Bununla birlikte öyküleyici metinlere, bilgilendirici metinlere, şiirlere ve 4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan tüm metinlere ait verilere ulaşılmış olundu.

Katılımcıların görüşleri dikkate alınarak hazırlanan “Resim - Metin İlişkisi Kategori Listesi”ne ait tabloların son sütununda görüşlerin ortalaması alınmıştır. Elde edilen ortalamanın değerlendirilmesinde Tablo 3’teki aralıklar kullanılmıştır. Evet (2), Kısmen (1) ve Hayır (0) aralıklarının eşit olduğu varsayılmış ve aritmetik ortalamalar puan aralığı 0,66 hesaplanmıştır. Puan aralığının belirlenmesinde kullanılan hesaplama: (En yüksek değer – en düşük değer) / 3 = (2 – 0) / 3 = (2 / 3 = 0,66). Bu hesaplama göre aritmetik ortalamalar Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesindeki Aritmetik Ortalamaların Değerlendirme Aralığı

Aralıklar	İfadeler
0 – 0,66	Hayır
0,67 – 1,33	Kısmen
1,34 – 2	Evet

BULGULAR

Resimlerin metinlerle uyumuna ait bulgular, başlıklar hâlinde sunulmuştur. Başlıklar, metin türleri dikkate alınarak oluşturulmuştur. 4. sınıf Türkçe ders kitabına ait bulgular katılımcılar tarafından tek tek incelenmiştir. Araştırmanın bulmaları yazılırken incelenen tüm metinlere ait resimlere yer verilmemiş, metin türlerine ait bazı metinlere yer verilmiştir.

Öyküleyici Metinlere Yönelik Genel Bulgular

“Konuşan Kitap” adlı öyküleyici metin ve bu metne ait resimler örnek seçilmiştir. “Konuşan Kitap” metnine ait açıklama, resimler ve elde edilen bulgular aşağıda yer almaktadır.

Metinde bir kitabevinde bulunan kitapların özelliklerinden bahsedilmektedir. Ciltli, yaşlı kitaplar saygı gereği üst raflarda yer alır ve hareketli olan çocuk kitaplarına sessiz olmaları için zaman zaman uyarılarda bulunur. Kitaplar arasında bol resimli bir kitap vardır ve adı “Süslü”dür. Süslü renksiz ve resimsiz olan bir kitaba “bu hâlinle kimin dikkatini çekeceksin?” diye sorar. Renksiz ve küçük olan kitap renksiz olabileceğini fakat anlam dolu olduğunu, onu gözleriyle değil kalbiyle okuyup anlayacak bir çocuk aradığını söyler. Ayrıca onu okuyacak çocuğun onun resimlerini hayalleriyle çizeceğini söyler.

Resim 1

Resim 2

Metin, iki sayfaya bölünmüş, her sayfada bir tane olmak üzere toplam iki resim kullanılmıştır. Birinci sayfada resim metnin altında, ikinci sayfada resim metnin sağ üst köşesinde yer almıştır.

Resim 1’de bir çocuk elinde kitabı incelemekte ve dört çocuk arkadaşlarına bakmaktadır.

Resim 2’de bir çocuk kitabevinde raflarda dizili olan kitaplara bakarken resmedilmiştir.

Araştırmacı ve katılımcıların metin ve metne ait resimler ile ilgili inceleme sonuçları şu şekildedir: Resimlerin, öğrencilerin metni tahmin etmelerine imkân sağlamadığı görülmektedir. Resimlerde sadece kitaplar ve onları inceleyen çocuklar verilmiştir. Resimlerde kitapların kendi aralarında konuşmaları ve raflarda hangi sıralarda durdukları resmedilmemiştir. Resim 1 ve Resim 2’de kitapların konuşmalarıyla ilgili herhangi bir görüntü resmedilmemiştir. Resimler, metnin başlığını desteklememektedir. Metnin ana fikri kitap seçerken dış görünüşüne ve içindeki resimlere değil, kitapların içeriğine bakmamız gerektiğidir. Metne ait her iki resim de metnin ana fikrini

desteklememektedir. Resim 1 ve Resim 2’de sarı, yeşil, mavi, kırmızı gibi renkler kullanılmıştır. Kullanılan renkler canlı, net ve dikkat çekicidir. Resim 1 ve Resim 2’de kitap resimleri bulunmakta ve resimler bir kitabevini andırmaktadır. Her iki resme bakıldığında resimlerin metnin bu kısmıyla ilgili olduğu görülmektedir. Fakat metinde kitabevinde bulunan kitapların bazılarının görünüşlerinden ve konuşmalarından bahsedilmektedir. Metinde geçen: “...Ciltli, yaşlı kitaplar saygı gereği üst raflarda oturuyorlardı...” , “...İçlerinde eskiden yazılmış, silik yüzlü olanları da vardı, yeni doğmuş, kapağı pırıl pırıl, sayfaları resimli olanları da...” (Kaftan Ayan vd., 2018, s. 26) ve “...Bazıları ise sadece resimden ibaretti sanki. Çok süslüydü...”(Kaftan Ayan vd., 2018, s. 27) ifadeleri ile ilgili olarak resimlerde bir görselleştirme yapılmamıştır. Resimler metinle uyumlu değildir. Metinde olay bol resimli süslü bir kitap ile içerisinde hiç resim bulunmayan renksiz bir kitap arasında geçen konuşmadır. Metne ait resimlere bakıldığında bu konuşmayla ilgili herhangi bir görsel bulunmadığı görülmektedir. Metnin kahramanları süslü kitap, renksiz küçük kitap, ciltli kitap ve çocuk kitaplarıdır. Resimlerde süslü ve renksiz küçük kitap ile diğer kitaplar görselleştirilmemiştir. Metinde belirtilen bir zaman dilimi yoktur. Resim 1 ve Resim 2’de çocukların kitabevinde bulunmaları göz önüne alınarak gündüz vakti olduğu çıkarımı yapılabilir. Mekân olarak kitapların bulunduğu raflarda dizili olduğu resimler tercih edilmiştir. Metinde olay bir kitabevinde geçmektedir. Fakat resimlerde mekânın bir kitabevimi yoksa bir kütüphane mi olduğu seçilememektedir. Resimler metindeki olay, zaman, kahraman ve mekân unsurları ile örtüşmemektedir. Resim 1 ve Resim 2’de çocuklar kitapların bulunduğu bir alanda kitaplara bakıp incelemektedir. Çocukların günlük hayatlarında kütüphane veya kitabevlerindeki kitapları inceledikleri düşünüldüğünde resimlerin günlük hayatla ilişkili olduğu görülmektedir. Metinle ilgili sadece resimlere yer verilmiş, karikatür, fotoğraf, grafik vb. öğelerden herhangi birine yer verilmemiştir. Resim 1 ve Resim 2’de yer alan çocukların kıyafetleri normal hayatta da çocukların kullandığı giysilerdendir. Bu bağlamda çocukların kıyafet ve biçimlerinin hedeflenen grubun gelişim dönemine uygun olduğu görülmektedir.

4. sınıf Türkçe ders kitabındaki diğer öyküleyici metinler yukarıdaki örnek metinde olduğu gibi araştırmacı ve katılımcılar tarafından tek tek incelenmiştir.

4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan öyküleyici metinlere ait genel bulgular “Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi”ne göre frekans ve yüzde değerleri verilerek aşağıdaki tabloda sunulmuştur:

Tablo 4. Öyküleyici Metinlerin “Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi”ne göre Frekans ve Yüzde Dağılımı

Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi		Evet	Kısmen	Hayır	Yok	Toplam
1	Resimler, öğrencilerin metnin içeriğini tahmin etmesini sağlamaktadır.	F 0	3	5	0	8
		% 0	37,5	62,5	0	100
2	Resimler, ait olduğu metnin başlığını desteklemektedir.	F 3	1	4	0	8
		% 37,5	12,5	50	0	100
3	Resimler, ait olduğu metnin ana fikrini/ana duygusunu desteklemektedir.	F 1	2	5	0	8
		% 12,5	25	62,5	0	100
4	Resimlerde kullanılan renkler canlı, net ve dikkat çekicidir.	F 6	1	0	0	8
		% 75	25	0	0	100

		F	2	4	2	0	8
5	Resimler metinle uyumludur.	%	25	50	25	0	100
	Resimler metindeki hikâye unsurları (olay) ile örtüşmektedir	F	2	2	4	0	8
		%	25	25	50	0	100
6	Resimler metindeki hikâye unsurları (kahraman) ile örtüşmektedir.	F	3	3	2	0	8
		%	37,5	37,5	25	0	100
	Resimler metindeki hikâye unsurları (zaman) ile örtüşmektedir	F	2	0	0	6	8
		%	25	0	0	75	100
	Resimler metindeki hikâye unsurları (mekân) ile örtüşmektedir	F	4	0	2	2	8
		%	50	0	25	25	100
7	Resimler günlük hayatla ilişkilidir.	F	6	1	1	0	8
		%	75	12,5	12,5	0	100
8	Metinle ilgili resimlerin yanı sıra karikatür, fotoğraf, grafik vb. öğelerden herhangi birine yer verilmiştir.	F	3	0	5	0	8
		%	37,5	0	62,5	0	100
9	Resimlerdeki kişilerin görünüşleri (Kıyafet, biçim, vb.) hedeflenen gruba uygundur.	F	6	0	0	2	8
		%	75	0	0	25	100

Tablo 4'te görüldüğü gibi, öyküleyici metinlerin yarıdan fazlasında (%62,5) resimlerin, öğrencilerin metni tahmin etmesini sağlamadığı ve resimlerin, ait olduğu metnin ana fikrini/ana duygusunu desteklemediği görülmektedir. Resimlerin, ait olduğu metnin başlığını yarı yarıya (%50) desteklemediği görülmektedir. Öyküleyici metinlere ait resimlerin büyük çoğunluğunda (%75) kullanılan renklerin canlı, net ve dikkat çekici olduğu görülmektedir. Öyküleyici metinlerin yarısında (%50) resimlerin metinle kısmen uyumlu olduğu görülmektedir. Öyküleyici metinlerin yarısında (%50) resimlerin, ait oldukları metnin hikâye unsurları (olay) ile örtüşmediği görülmektedir. Öyküleyici metinlerin yarısından az bir kısmında (%37,5 ve %25) resimlerin, hikâye unsurları (kahraman ve zaman) ile örtüştüğü görülmektedir. Öyküleyici metinlerin yarısında (%50) resimlerin, ait oldukları metnin hikâye unsurları (mekân) ile örtüştüğü görülmektedir. Öyküleyici metinlerin çoğunluğunda (%75) resimlerin, günlük hayatla ilişkili olduğu ve resimlerde yer alan kişilerin görünüşlerinin (Kıyafet, biçim, vb.) hedeflenen gruba uygun olduğu görülmektedir. Öyküleyici metinlerin yarısından fazlasında (%62,5) metne ait resimlerin yanı sıra karikatür, fotoğraf, grafik vb. öğelerden herhangi birine yer verilmediği görülmektedir.

Bilgilendirici Metinlere Yönelik Genel Bulgular

Bilgilendirici metinlerden örnek olarak seçilen metin "İcat Nasıl Yapılır?" adlı metindir. "İcat Nasıl Yapılır?" metnine ait açıklama, resimler ve elde edilen bulgular aşağıda yer almaktadır. "İcat Nasıl Yapılır?" isimli metinde icadın nasıl yapıldığından bahsedilmektedir. Metinde çocuk sabah mutfığa gittiğinde babasını tavada yumurta pişirip tost makinesinde ekmek kızartırken, annesini ise yatak odasında ütü yaparken bulur. Çevremizde gördüğümüz her şeyin birileri tarafından bir ihtiyacı karşılamak amacıyla icat edildiğini söyler. Birinin limon, portakal gibi meyveleri elle sıkmanın zor olduğunu düşünüp narenciye sıkacağına icat ettiğini, bir başkasının ise uzaktakilerle haberleşmek için telefonu icat ettiğini söyler. Sonrasında icat yapabilmek için gerekli olan şeyin sabır ve istek olduğu söyler ve icat yapabilmek için gerekli olan diğer şeyleri sıralar. Öncelikle icat yapabilmek için gerekli olan şey bir sorunun olmasıdır. Etrafa bakıp sana engel olan ne var, hayatını zorlaştıran neler bunları düşünmeni ister. Daha sonra bu sorunlara çözüm yolları düşünülmelidir. Bütün mucitlerin icatlarını bu şekilde yaptıklarını söyler. Örneğin Canan

Dağdeviren dedesini kalp yetmezliğinden kaybedince onun gibi durumda olan diğer hastalar için ne yapabileceğini düşünmüş, giyilebilir kalp pilini icat etmiştir. Kendine bir sorun bulduğunda işin en zor kısmının hâlloldüğünü, şimdi çözüm yolları düşünebileceğini, bunun için etrafına bakıp gereksiz nesnelere yardım alınabileceğini belirtir. Aynı zamanda icat için düşünürken en önemli şey doğadan ilham almaktır. Uçakların kanatları uçan hayvanlardan ilham alınarak, güneş panelleri ise ayçiçeklerinden ilham alınarak icat edilmiştir. Bir mucidin defter ve kalemi olmalı aklına gelenleri oraya çizmeli fakat ilk aklına gelen icadı yapmaya çalışmamalıdır. Onun üzerinde aksayan yönlerinin olup olmayacağı, pratik ve ucuz olup olmayacağı düşünülmelidir. Daha sonra icat yapılmaya başlanabilir. Kolay bir şey olmadığı için pes etmemeli sürekli denenmelidir. Edison ampülü icat etmek için bin farklı deneme yapmıştır. İcat yapıldığında eksiği var mı, istediğim soruna çare oldu mu diye bakılmalıdır.

Resim 3

Resim 4

Resim 5

Resim 6

Metin iki sayfaya ayrılmıştır. Metinde birinci sayfada iki, ikinci sayfada iki olmak üzere toplam dört tane resim yer almaktadır. İlk sayfada yer alan resimlerin biri sayfanın yanına diğeri ise sayfanın altına yerleştirilmiştir. İkinci sayfada yer alan resimlerden biri sağ üst yanda diğeri sol alt köşede yer almaktadır.

Resim 3'te bir mikroskop resmedilmiştir. Resim 4'te elindeki kitaba bakan bir çocuk resmedilmiştir. Resim 5'te içi dolu deney tüpleri resmedilmiştir. Resim 6'da ise üzerinde astronot kıyafeti olan biri resmedilmiştir.

Araştırmacı ve katılımcıların metin ve metne ait resimler ile ilgili inceleme sonuçları şu şekildedir: Metinde bir çocuk sabah uyanır, anne ve babasını teknolojik araç gereçleri kullanırken bulur. Daha sonra bu araç gereçlerin bir ihtiyaç gereği icat edildiğini söyler ve icadın nasıl yapıldığını basamak basamak anlatır. Resimlere sıra ile bakıldığında mikroskobun olması, kitap okuyan bir çocuğun varlığı, deney tüpleri ve bir astronot görünmektedir. Resimlere bakıldığında öğrencilerin metni tahmin etmeleri yeterli görülmemektedir. Metnin başlığı "İcat Nasıl Yapılır?" dir. Resimler metnin başlığını desteklememektedir. Metnin ana fikri icat yapmak için öncelikle istekli ve sabırlı olmanın gerektiridir. Metne ait dört resimde ana fikri destekler nitelikte değildir. Metne ait resimlerde canlı ve soluk renkler bir arada kullanılmıştır. Metne ait resimlerde kullanılan renklerin kısmen net ve dikkat çekici oldukları görülmektedir. Metinde geçen: "...Babam tavada yumurta pişirirken bir yandan da tost makinesinde ekmek kızartıyordu..." , "...Annemi ise yatak odasında ütü yaparken buldum..." , "...Örneğin biri, limon, portakal gibi meyveleri elle sıkmanın zorluğunu düşünüp narenciye sıkacağına icat etmiş..." , "...Bir başkası ise uzaktakilerle haberleşmek için telefonu..." , "...Başarılı bilim insanı Canan Dağdeviren dedesini kalp yetmezliğinden kaybettikten sonra onun gibi hastalar için neler yapabileceğini düşünmüş ve giyilebilir kalp pilini icat etmiş..." (Kaftan Ayan vd., 2018, s. 109). "...Ben de bir şemsiyeyi ters döndürerek onu bir yaprak toplayıcısına çevirmiştim ya da bisikletimi yürüyen bir bandoya!..." , "...Bir mucidin defteri ve kalemi olmadan

olmaz...” , “...Ampulün mucidi olan Edison onu icat etmek için 1000 farklı deneme yapmış...” (Kaftan Ayan vd., 2018, s. 110). ifadelerine resimlerde rastlanılmamaktadır. Resimlerin metinle uyumlu olduğu söylemek mümkün değildir. Resim 4’te resmedilen elinde kitap okuyan çocuk günlük hayatla ilişkilidir. Resim 3, Resim 5 ve Resim 6’daki görseller çocukların okulda, basılı materyallerden ya da görsel işitsel araçlardan gördükleri materyallerdir. Bu sebeple bu resimlerin kısmen günlük hayatla ilişkili olduğu görülmektedir. Metinle ilgili sadece resimlere yer verilmiş, karikatür, fotoğraf, grafik vb. öğelere yer verilmemiştir. Resim 4’te elinde kitap olan bir çocuk resmedilmiştir. Resim 6’da ise astronot resmedilmiştir. Her iki resimde de kişilerin kıyafet ve biçimlerinin hedef gruba uygun olduğu görülmektedir.

4. sınıf Türkçe ders kitabındaki diğer bilgilendirici metinler yukarıdaki örnek metinde olduğu gibi araştırmacı ve katılımcılar tarafından tek tek incelenmiştir.

4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan bilgilendirici metinlere ait genel bulgular “Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi”ne göre frekans ve yüzde değerleri verilerek aşağıdaki tabloda sunulmuştur:

Tablo 5. Bilgilendirici Metinlerin “Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi”ne göre Frekans ve Yüzde Dağılımı

Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi		Evet	Kısmen	Hayır	Yok	Toplam
1 Resimler, öğrencilerin metnin içeriğini tahmin etmesini sağlamaktadır.	F	3	7	1	0	11
	%	27,27	63,63	9,09	0	100
2 Resimler, ait olduğu metnin başlığını desteklemektedir.	F	9	0	2	0	11
	%	81,81	0	18,18	0	100
3 Resimler, ait olduğu metnin ana fikrini/ana duygusunu desteklemektedir.	F	2	5	4	0	11
	%	18,18	45,45	36,36	0	100
4 Resimlerde kullanılan renkler canlı, net ve dikkat çekicidir.	F	5	3	3	0	11
	%	45,45	27,27	27,27	0	100
5 Resimler metinle uyumludur.	F	4	6	1	0	11
	%	36,36	54,54	9,09	0	100
6 Resimler günlük hayatla ilişkilidir.	F	8	3	0	0	11
	%	72,72	27,27	0	0	100
7 Metinle ilgili resimlerin yanı sıra karikatür, fotoğraf, grafik vb. öğelerden herhangi birine yer verilmiştir.	F	9	0	2	0	11
	%	81,81	0	18,18	0	100
8 Resimlerdeki kişilerin görünüşleri (Kıyafet, biçim, vb.) hedeflenen gruba uygundur.	F	9	0	0	2	11
	%	72,72	0	0	18,18	100

Tablo 5’te bilgilendirici metinlerin yarısından fazlasında (%63,63) resimlerin, öğrencilerin metni tahmin etmesini kısmen sağladığı görülmektedir. Bilgilendirici metinlerin büyük bir çoğunluğunda (%81,81) resimlerin, metnin başlığını desteklediği görülmektedir. Bilgilendirici metinlerin yarısına yakın bir kısmında (%45,45) resimlerin, ait olduğu metnin ana fikrini/ana duygusunu kısmen desteklediği ve resimlerde kullanılan renklerin canlı, net ve dikkat çekici olduğu görülmektedir. Bilgilendirici metinlerin yarısından fazlasında (%54,54) resimlerin, metinle kısmen uyumlu olduğu görülmektedir. Bilgilendirici metinlerin çoğunluğunda (%72,72)

resimlerin, günlük hayatla ilişkili olduğu ve resimlerdeki kişilerin görünüşlerinin (Kıyafet, biçim, vb.) hedeflenen gruba uygun olduğu görülmektedir. Bilgilendirici metinlerin büyük çoğunluğunda (%81,81), metinle ilgili resimlerin yanı sıra karikatür, fotoğraf, grafik vb. öğelerden herhangi birine yer verildiği görülmektedir.

Şiirlere Yönelik Genel Bulgular

Şiirlerden örnek olarak seçilen “Kitabın Büyüsü” adlı şiirdir. “Kitabın Büyüsü” adlı şiire ait açıklama, resimler ve elde edilen bulgular aşağıda yer almaktadır.

“Kitabın Büyüsü” isimli şiirde kitap okumanın faydaları anlatılmaktadır. Şiirde bir kitabı okuduğumuzda, can sıkıntısının bizi bulamayacağı ve yalnız kalmayacağımız anlatılmaktadır. Şiirde, Yedi Cüceler, Küçük Prens, Hansel Gretel, Rapunzel, Keloğlan gibi masal kahramanlarından söz edilmektedir. Her kitabın içinde farklı öyküler ve sözlerin olduğu, her bir olayın bizi şaşırtıp etkilediği ve bu yüzden kitabın büyüünün hiç tükenmeyeceği belirtilmiştir.

Resim 7

Şiir, tek sayfaya yerleştirilmiş, aynı sayfada bulunan bir resim kullanılmıştır.

Resim 7’de gökyüzüne bakan bir kız ve masal kahramanları resmedilmiştir.

Araştırmacı ve katılımcıların şiir ve şiire ait resimler ile ilgili inceleme sonuçları şu şekildedir: Metinde kitabın insanlara iyi bir arkadaş olmasından bahsedilmiş, çeşitli masal kahramanlarına yer verilmiştir. Resim 7’de Rapunzel, Keloğlan gibi masal kahramanları ve bunlara bakan bir kız görseli bulunmaktadır. Resim, öğrencilerin metnin içeriğini tahmin etmesini sağlamaktadır. Şiirin başlığı “Kitabın Büyüsü”dür. Resimde Rapunzel, Keloğlan gibi masal kahramanlarının görsellerinin olması ile her kitabın farklı büyüleri bir yolculuk olduğu öğrencilere sezdirilmektedir. Resim, ait olduğu şiirin başlığını destekler niteliktedir. Şiirin ana duygusu, kitap sevgisidir. Şiire ait resim ana duyguyu destekler niteliktedir. Şiire ait resimlerde kullanılan renkler kırmızı, pembe, yeşildir. Resimlerde kullanılan renkler canlı, net ve dikkat çekicidir. . Şiirde geçen: “...Harfleri bırakmış Hansel Gretel” , “Takip et de hemen yanlarına gel...” , “...Kulede bekliyor seni Rapunzel...” , “...Keloğlan ne güzel seni şaşırtır...”(Kaftan Ayan vd., 2018, s. 12) mısralarında yer alan kahramanlar resimde yer almaktadır. Resim şiirle uyumludur. Resim 7’de masal kahramanları görselleştirilmiştir. Resimde bulunan masal kahramanları öğrencilerin günlük hayatlarında sadece kitaplarda görebilecekleri türdendir. Resimler günlük hayatla ilişkili değildir. Şiirle ilgili bir resme yer verilmiş; fotoğraf, karikatür, grafik vb. öğelere yer verilmemiştir. Resimde yer alan masal kahramanlarının görünüşleri hedef gruba uygundur.

4. sınıf Türkçe ders kitabındaki diğer şiirler yukarıdaki örnek metinde olduğu gibi araştırmacı ve katılımcılar tarafından tek tek incelenmiştir.

4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan şiirlere ait genel bulgular “Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi”ne göre frekans ve yüzde değerleri verilerek aşağıdaki tabloda sunulmuştur:

Tablo 7. Şiirlerin “Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi”ne göre Frekans ve Yüzde Dağılımı

Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi	Evet	Kısmen	Hayır	Yok	Toplam
1 Resimler, öğrencilerin metnin içeriğini tahmin etmesini sağlamaktadır.	F 4 % 80	0	1	0	5 100
2 Resimler, ait olduğu metnin başlığını desteklemektedir.	F 5 % 100	0	0	0	5 100
3 Resimler, ait olduğu metnin ana fikrini/ana duygusunu desteklemektedir.	F 4 % 80	0	1	0	5 100
4 Resimlerde kullanılan renkler canlı, net ve dikkat çekicidir.	F 4 % 80	0	1	0	5 100
5 Resimler metinle uyumludur.	F 3 % 60	2	0	0	5 100
6 Resimler günlük hayatla ilişkilidir.	F 3 % 60	1	1	0	5 100
7 Metinle ilgili resimlerin yanı sıra karikatür, fotoğraf, grafik vb. öğelerden herhangi birine yer verilmiştir.	F 1 % 20	0	4	0	5 100
8 Resimlerdeki kişilerin görünüşleri (Kıyafet, biçim, vb.) hedeflenen gruba uygundur.	F 5 % 100	0	0	0	5 100

Şiirlerin çoğunluğunda (%80) resimlerin, öğrencilerin metnin içeriğini tahmin etmesini sağladığı, metnin ana fikrini/ anaduygusunu desteklediği ve resimlerde kullanılan renklerin canlı, net ve dikkat çekici olduğu görülmektedir. Şiirlerin tamamında (%100) resimlerin, ait olduğu metnin başlığını desteklediği görülmektedir. Şiirlerin yarıdan fazlasında (%60) resimlerin, metinle uyumlu olduğu ve günlük hayatla ilişkili olduğu görülmektedir. Şiirlerin çoğunluğunda (%80) metinle ilgili resimlerin yanı sıra karikatür, fotoğraf, grafik vb öğelerden herhangi birine yer verilmediği görülmektedir. Şiirlerin tamamında, resimlerdeki kişilerin görünüşlerinin (kıyafet, biçim, vb.) hedeflenen gruba uygun olduğu görülmektedir.

Tüm Metinlere Ait Genel Bulgular

4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan tüm metinlere ait genel bulgular, “Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi”ne göre frekans ve yüzdelik değerleri verilerek aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 8. İlkokul 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Tüm Metinlerin “Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi”ne göre Frekans ve Yüzde Dağılımı

Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi	Evet	Kısmen	Hayır	Yok	Toplam
1 Resimler, öğrencilerin metnin içeriğini tahmin etmesini sağlamaktadır.	F 7 % 29,16	10 41,16	7 29,16	0 0	24 100
2 Resimler, ait olduğu metnin başlığını desteklemektedir.	F 17 % 70,83	1 4,16	6 25	0 0	24 100
3 Resimler, ait olduğu metnin ana fikrini/ana duygusunu desteklemektedir.	F 7 % 29,16	7 29,16	10 41,66	0 0	24 100
4 Resimlerde kullanılan renkler canlı, net ve dikkat çekicidir.	F 15 % 62,5	5 20,83	4 16,66	0 0	24 100
5 Resimler metinle uyumludur.	F 9 % 37,5	12 50	3 12,5	0 0	24 100
6 Resimler günlük hayatla ilişkilidir.	F 14 % 58,33	5 20,83	3 12,5	2 8,33	24 100
7 Metinle ilgili resimlerin yanı sıra karikatür, fotoğraf, grafik vb. öğelerden herhangi birine yer verilmiştir.	F 13 % 54,16	0 0	11 45,83	0 0	24 100
8 Resimlerdeki kişilerin görünüşleri (Kıyafet, biçim, vb.) hedeflenen gruba uygundur.	F 16 % 83,32	0 0	0 0	4 16,66	24 100

İlkokul 4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan ve incelenen metin sayısı 24’tür. Tablo 8’de metinlerin yarıya yakın bir kısmında (%41,16) resimlerin, öğrencilerin metnin içeriğini tahmin etmesini kısmen sağladığı; metinlerin çoğunluğunda (%70,83) resimlerin, ait olduğu metnin başlığını desteklediği görülmektedir. Metinlerin yarıya yakın bir kısmında (%41,66) resimlerin, ait olduğu metnin ana fikrini/ana duygusunu desteklemediği görülmektedir. Metinlerin yarıdan fazlasında (%62,5), resimlerde kullanılan renklerin canlı, net ve dikkat çekici olduğu görülmektedir. Metinlere yarisinde resimlerin, metinle kısmen uyumlu olduğu görülmektedir. Metinlerin yarıdan fazlasında (58,33) resimlerin, günlük hayatla ilişkili olduğu görülmektedir. Metinlerin yarisından fazlasında (%54,16), metinle ilgili resimlerin yanı sıra karikatür, fotoğraf, grafik öğelerinden herhangi birine yer verildiği görülmektedir. Metinlerin büyük bir çoğunluğunda (83,32), resimlerde yer alan kişilerin görünüşlerinin (kıyafet, biçim, vb.) hedeflenen gruba uygun olduğu görülmektedir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Öyküleyici metin ve bilgilendirici metin türlerinde yer alan resimlerin, öğrencilerin metni tahmin etmesini sağlaması orta düzeyin altındadır ve resimler metnin tahmin edilmesini kısmen sağlamaktadır. Şiir türünde ise yer alan resimlerin, öğrencilerin metni tahmin etmesini sağlaması oldukça yüksek düzeydedir. Tüm metinler göz önüne alındığında resimlerin, öğrencilerin metinleri tahmin etmesini sağlaması orta düzeyin altındadır. Şiir türündeki metinlere ait resimlerin etkililiğinin aynı şekilde diğer metin türlerinde de sağlanması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Ders kitaplarında yer alan metinlere ait resimlerin, öğrencilerin metni tahmin etme, yordama becerilerini geliştirebilmesi metinle ilgili çeşitli ipuçları vermesi gerekmektedir. Metinlere ait resimler, metinle ilişkili olduklarında öğrencilerin metni tahmin etmesi kolaylaşacak ve anlamlı öğrenme sağlanmış olacaktır. İnan Yıldız ve Baş'ın (2015) yapmış oldukları araştırmada ilkökul 2. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan resimler ile ait oldukları metinler arasındaki ilişki değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda resimlerin, metinlerin büyük bir çoğunluğunda öğrencilerin metni tahmin etmesine olanak sağladığı tespit edilmiştir. Baş ve İnan Yıldız'ın (2014) yapmış oldukları başka bir araştırmada, sınıf öğretmenlerinin Türkçe ders kitabında yer alan resimlerin, öğrencilerin metni tahmin etme, kestirme ve yordama becerilerini geliştirmesi bakımından yeterli bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Cımbız'ın (2017) yapmış olduğu araştırmada ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan resimlerin, öğrencilerin metnin içeriğini tahmin etmesini sağlaması kısmen yeterli olarak tespit edilmiştir. Araştırmanın bulguları, yapılan bu üç araştırmanın bulguları ile örtüşmemektedir. Bu farklılığın, yapılan araştırmaların örneklemelerinden kaynaklandığı söylenebilir.

Öyküleyici metinlerde yer alan resimlerin, ait oldukları metnin başlığını orta düzeyin altında desteklediği; bilgilendirici metinlere ve şiirlere ait resimlerin, ait oldukları metnin başlığını yüksek düzeyde desteklediği görülmektedir. Tüm metinlere bakıldığında resimlerin, ait oldukları metnin başlığını yüksek düzeyde desteklediği sonucuna ulaşılmıştır. Başlık ait olduğu metinle ilgili olmalı ve metnin içeriğini yansıtmalıdır. Elde edilen bulgulara bakıldığında 4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metin türlerine ait resimlerin, metnin başlığını desteklemesi açısından öyküleyici metin türünde diğer türlere oranla yetersiz olduğu söylenilebilir. Tüm metin türleri açısından bakıldığında ise resimlerin, metnin başlığını büyük ölçüde karşıladığı görülmektedir. Özkan ve Tutkun (2014) tarafından yapılan araştırmada, 4. ve 5. sınıf Türkçe ders kitabında başlık ile resim arasındaki tutarlılığın yüksek oranda olduğu tespit edilmiştir. İnan Yıldız ve Baş'ın (2015) yapmış olduğu araştırmada ise 2. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan resimlerin metnin başlığını büyük oranda desteklediği; Cımbız'ın (2017) yapmış olduğu araştırmada ise 5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan resimlerin, metnin başlığını büyük oranda desteklediği tespit edilmiştir. Araştırmanın bulguları, yapılan bu üç araştırmanın bulgularıyla paralellik göstermektedir.

Öyküleyici metinlerde yer alan resimlerin, ait oldukları metnin ana fikrini orta düzeyin üstünde desteklemediği; bilgilendirici metinlerde yer alan resimlerin ise metnin ana fikrini orta düzeyin altında desteklediği görülmektedir. Şiir türünde yer alan resimlerin metnin ana duygusunu yüksek düzeyde desteklediği görülmektedir. Öyküleyici metinler diğer metin türlerine göre ana fikri yansıtmakta geri kalmıştır. Öyküleyici metin türünün yapısı, içerisinde bulundurduğu unsurlar sebebiyle ana fikrin yansıtılması açısından eksik kalmış olabilir. 4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan tüm metinlere genel olarak bakıldığında, resimlerin, ait oldukları metnin ana fikrini ya da ana duygusunu orta düzeyin altında desteklediği görülmektedir. Resimlerin, ait oldukları metnin ana fikrini/ana duygusunu kısmen desteklediği söylenebilir. Becer (1996) ders kitaplarında en çok dikkat edilmesi gereken noktalardan birinin de resimlerin ve metinlerin

verilmek istenen mesajların iletilmesine katkıda bulunması olduğunu belirtmektedir. Yazılan her metnin okuyucuya aktarmak istediği bir mesajı vardır. Bu mesaj genellikle metinlerde verilmek istenilen ana fikirdir. Öğrencilerin metni anlayıp, ana fikre yönelik çıkarımlarda bulunabilmeleri için resimlerin ana fikri destekler nitelikte olması gereklidir. Bu da ancak resim ve metin uyumu ile gerçekleşebilir. Özkan ve Tutkun (2014) tarafından yapılan bir araştırmada, 4. ve 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin ana fikir ile görsel öğeler arasındaki uyumun yüksek oranda olduğu; İnan Yıldız ve Baş'ın (2015) yapmış olduğu araştırmada da resimlerin, metinlerin çoğunluğunda metinlere ait ana fikri desteklediği tespit edilmiştir. Cımbız'ın (2017) yapmış olduğu araştırma sonucunda ise resimlerin, metinlerde verilmek istenen iletileri orta düzeyde desteklediği tespit edilmiştir. Araştırmanın bulguları yapılan bu araştırma bulguları ile farklılık göstermektedir. Bu farklılığın, yapılan araştırmaların örneklemelerinden ya da öğretim programlarının farklı olmasından kaynaklandığı söylenebilir.

4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan öyküleyici metin ve şiirlere ait resimlerde kullanılan renklerin yüksek düzeyde canlı, net ve dikkat çekici olduğu tespit edilmiştir. Bilgilendirici metinlerde ise bu oran orta düzeyin altındadır. Bu durumun bilgilendirici metinlerde daha çok fotoğrafların kullanılmasından dolayı olduğu söylenebilir. Bazı fotoğraflarda eski dönemlerde yaşayan kişiler bulunmaktadır ve bu fotoğraflar eski zamanlara ait oldukları için renk ve canlılık açısından yetersiz kalmaktadır. Tüm metin türlerine bakıldığında resimlerin, orta düzeyin üstünde canlı, net ve dikkat çekici olduğu görülmektedir. Cımbız (2017) tarafından yapılan araştırmada resimlerin yüksek oranda, canlı, net ve dikkat çekici olduğu tespit edilmiştir. Baş ve İnan Yıldız (2014) tarafından yapılan araştırmada 2013-2014 eğitim öğretim yılında okullarda okutulan Türkçe ders kitapları sınıf öğretmenleri tarafından değerlendirilmiş, kitaplarda kullanılan resimlerin canlı renklerden oluştuğu tespit edilmiştir. Araştırmanın bulguları bu araştırma bulguları ile örtüşmektedir. İşeri (2002) yapmış olduğu araştırmada, 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki resimlerin öğrencide ilgi uyandıracak renk ve çizimlerden yoksun olduğunu bu sebeple resimlerin öğrencilerde metne yönelik merak oluşturmadığını tespit etmiştir. Ertok Atmaca (2006) ders kitaplarında yer alan renklerin çok önemli olduğunu, resimlerde ana ve canlı renklerden yararlanılması, bulanık renklerden kaçınılması gerektiğini belirtmiştir. Gürkan ve Gökçe (2000) tarafından yapılan çalışmada ise ilkökul okuma-yazma ders kitapları veliler ve öğretmen görüşlerine göre incelenmiş, resimlerin renklerinin genellikle soluk olduğu tespit edilmiştir. Türkben (2019) tarafından yapılan çalışmada ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan resimlemelerin büyük çoğunluğunda sıcak ve canlı renklerin kullanılmadığı tespit edilmiştir. Araştırma sonuçlarındaki farklılıkların seçilen örneklemelerden kaynaklandığı söylenilebilir. Dikeç (2004) tarafından yapılan araştırmada, ilkökul öğrencilerinin ders kitaplarındaki resimleri sevdikleri, bu resimlerin renkli ve parlak olmasını tercih ettikleri tespit edilmiştir.

Öyküleyici ve bilgilendirici metin türlerinde resimlerin, metin ile orta düzeyin altında uyumlu olduğu görülmektedir. Şiir türüne ait resimlerin, metinle orta düzeyin üstünde uyumlu olduğu görülmektedir. Resimlerin metnin içeriğiyle uyumlu olması, metin türleri arasında karşılaştırıldığında şiir türünde daha yüksek düzeydedir. Bu durum, bilgilendirici metin türünde öğrencilere verilmek istenen bilgilerin daha zor ve resimlerle desteklenmesinin konuyu daha anlaşılır kılması ile açıklanabilir. Fakat bilgilendirici metinlerde daha çok fotoğrafların kullanılması konunun anlaşılır kılınmasından ziyade kişilerin bildikleri durumu veya varlıkları yansıtmaktadır. Tüm metinlere bakıldığında resimlerin, metinlerle uyumunun orta düzeyin altında olduğu görülmektedir. İlköğretim özellikle birinci kademesinde öğrencilerin kavramları somut olarak öğrenmesi kalıcılığı daha çok sağlamaktadır. Metin ile resim birbiri ile bağlantılı

olduğunda ise öğrencilerin konuyu anlaması oldukça kolaylaşacaktır. 4. sınıf Türkçe ders kitabında resimlerin metinle uyum düzeyinin orta düzeyin altında olması ders kitabının bu konudaki işlevini kısmen yerine getirdiğini göstermektedir. Yılmaz (2005) yapmış olduğu araştırmada Türkiye’de ilk üç sınıf düzeyinde kullanılan ders kitaplarında resimlerin metni kısmen desteklediği sonucuna ulaşmıştır. Dikeç (2004), Şeref ve Yılmaz (2013), Erdost (2012), Ercantürk (2015), Aygün (2014), Baş ve İnan Yıldız (2014), Cımbız’ın (2017) yapmış oldukları araştırmalarda ders kitaplarında yer alan görsellerin metin ile uyumlu olduğu, metni yansıtır öğrenci tarafından anlaşılmasını kolaylaştırdığı tespit edilmiştir. Araştırmanın bulguları ile yapılan bu araştırmaların bulguları farklılık göstermektedir. Araştırmanın bulguları ile yapılan bu araştırmaların bulgularının farklılık göstermesi TDÖP’lerin farklı olmasıyla açıklanabilir. Ayhan (2010) ise yaptığı araştırma sonucunda 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki resimlerin, metinde verilenleri yansıtmadığını tespit etmiştir. Kayıkçı (2006) tarafından yapılan “İlköğretim Türkçe, Sosyal Bilgiler, Fen Bilgisi ve Matematik Ders Kitaplarında Görsel Tasarım Sorunları” isimli çalışmada kitaplarda yer alan görsellerin metnin içeriğine uygun olmadıkları tespit edilmiştir. İşeri (2002) ve Liman (2007) tarafından yapılan araştırmalarda ders kitabındaki resimlerin ait oldukları metinler ile arasında gerekli ilişkinin kurulamadığı tespit edilmiştir. Araştırmanın bulgularının, yapılan bu araştırmaların bulgularıyla paralellik gösterdiği söylenebilir.

4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan öyküleyici metinlere ait resimlerin hikâye unsurları bağlamında olay, kahraman ve zaman unsurları ile orta düzeyin altında örtüştüğü; mekân unsuru ile orta düzeyde uyduğu görülmektedir. Demirel, Kökçü ve Akbaba (2018) tarafından yapılan araştırmada 5. sınıf Türkçe ders kitabı resim-metin açısından incelenmiş, araştırmada öyküleyici dört metin incelenmiş bir metinde hikâye unsurlarının tamamına yer verildiği diğer metinlerin bazılarında ise zaman ve yer unsuruna yer verilmediği tespit edilmiştir. Araştırma bu araştırma sonucu ile benzerlik göstermektedir. Araştırmada altı metinde zaman unsuruna yer verilmemiştir. Türkçe dersinde öyküleyici metinler önemli bir yer tutmaktadır. Öyküleyici metinlere ait hikâye unsurları resimlerde yer aldığı olay kurgusu okuyucunun kafasında somut bir şekilde canlanacaktır. Tepecik ve Kayabekir’e (2017) göre “Metinde yer alan karakterler, olayla, zaman ve mekânla ilgili tüm bilgiler tasarım ilkelerine göre organize edildiğinde metin ve resim arasındaki etkileşim içinde çeşitli olanaklar yaratır ve metinle ilgili etkili bilgiler verir.

Tüm türlerde resimlerin günlük hayatla ilişkili olması yüksek düzeyde görülmektedir. Baş ve İnan Yıldız’ın (2014) yapmış oldukları araştırmada ders kitabında yer alan görsellerin günlük hayatla ilişkili olmasına sınıf öğretmenleri yüksek düzeyde katılmış ve resimleri yeterli bulmuştur. Araştırmanın sonucu bu araştırma sonucu ile paralellik göstermektedir. Ders kitabında yer alan resimlerin günlük hayatla ilişkili olması çocukların çevrelerini yakından tanımalarına olanak sağlar. Çocukların günlük hayatlarından uzak konulara ve resimlendirmelere yer verilmesi, çocuğun kitaba olan ilgisinin azalmasına ve okuma isteğinin azalmasına neden olabilir (Gönen vd., 2012).

Ders kitabında yer alan metinlerle ilgili resimlerin yanı sıra karikatür, fotoğraf, grafik vb. öğelerden herhangi birine yer verilmesi öyküleyici metin türü ve şiirde orta düzeyin altında, bilgilendirici metin türünde ise yüksek düzeyde görülmüştür. Tüm metin türlerine genel olarak bakıldığında sonuç orta düzeyin üstündedir. Baş ve İnan Yıldız (2014) yapmış oldukları araştırmada “Metin için resimlerin yanı sıra karikatür, fotoğraf, grafik vb. öğelere yer verilmiştir.” maddesine sınıf öğretmenlerinin çoğunlukla katılmadıkları tespit edilmiştir. Araştırmanın sonucu bu araştırma ile farklılık göstermektedir. İncelen 4. sınıf Türkçe ders kitabında özellikle bilgilendirici metin türlerinde metinlerin neredeyse hepsinde konularla da bağlantılı olarak

fotoğrafa yer verilmiştir. Metin türündeki konuların bazılarının soyut olması sebebi ile anlaşılabilirliğin sağlanabilmesi için bu türde fotoğrafların daha çok kullanıldığı yorumu yapılabilir. Araştırma sonuçlarının farklılık göstermesi örneklemelerin farklı olması ile açıklanabilir. Kılıç ve Seven'e (2007) göre ders kitaplarında resimler ve fotoğraf dışında karikatürlere, grafiklere, şemalara, tablolara ve haritalara anlatımı zenginleştirmesi açısından yer verilmelidir. Araştırmada resimler dışında sadece fotoğraflara yer verilmiş, diğer öğelere yer verilmemiştir. Demirel vd. (2018) tarafından yapılan araştırmada incelenen metinlerde genellikle resimlere yer verildiği, fotoğraflara çok az yer verildiği tespit edilmiştir.

Resimlerde yer alan kişilerin görünüşleri (kıyafet, biçim vb.) tüm metin türlerinde hedeflenen gruba yüksek düzeyde uygun olarak görülmüştür. İlkokul düzeyinde somut işlemler döneminde bulunan çocuklar üzerinde ders kitaplarındaki resimlemelerin önemli bir etkisi vardır. Resimlerin çocuğun seviyesine uygun gelişim özelliklerine göre hazırlanması gerekmektedir. Resimlerde yer alan figürlerin günlük hayatla bağlantılı olması ve gerçek hayattaki görünüşlerine yakın şekilleriyle yer alması öğrenci açısından resimlerin kolayca algılanmasını sağlayacaktır.

Bu çalışma ve alanyazından hareketle aşağıdaki önerilere yer verilebilir:

1. Resimler, öğrencilerin metninde anlatılmak istenen duygu ve düşüncüyü anlamlandırabilmesini sağlayacak şekilde hazırlanmalıdır.
2. Metni açıklayıcı ve destekleyici resimler kullanılmalı, resim metin içeriği uyumu artırılmalıdır.
3. Metinde önemli olan noktalar resimlerde de etkili bir şekilde yansıtılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Aygün, A. (2014). *2004-2013 yılları arasında yayımlanan resimli öykü kitaplarında metin- resim ilişkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ayhan, Y. (2010). *İlköğretim 5. sınıf Türkçe ders kitabı resimlemelerinin biçim ve içerik açısından 11 yaş grubuna uygunluğu ve aynı yaş grubu öğrencilerin yaptığı resimlemelerle karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Baldaş, B. & İpek, M. (2017). Bir illüstrasyon sanatçısı: Nazan Erkmen. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(9), 225-238.
- Baş, B. & İnan Yıldız, F. (2014). İlkokul Türkçe ders kitaplarının resim-metin ilişkisi açısından öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(28), 139-151.
- Baş, B. & İnan Yıldız, F. (2015). Türkçe 1. sınıf ders kitabının resim-metin ilişkisi açısından değerlendirilmesi. *International Online Journal of Educational Sciences*, 7(1), 230-241.
- Becer, E. (1996). Bir kitabın grafik tasarımı: armonik kurallar, değerlendirme yöntemleri ve değişen koşullar. *Türkiye ve Almanya'da İlköğretim Ders Kitapları Sempozyumu*, Ankara.
- Binbaşıoğlu, C. (1994). Ders kitapları üzerine. *Çağdaş Eğitim*, 19(195), 33.
- Çalık, T. (2001). *Türkçe ders kitaplarının biçim ve tasarımı*. L. Küçükahmet (Ed.). Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu Türkçe (1-16). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Ceyhan, E. & Yiğit, B. (2005). *Konu alanı ders kitabı incelemesi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Cımbız, A. T. (2017). *Ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki resimlerin metinlerle uyumu*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Bilimleri

Enstitüsü, Tokat.

- Demirel, M. (1996). Bilgilendirici metin türünün ve okuduğunu anlama becerisinin altıncı sınıf öğrencilerinin öğrenme düzeyine etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(12), 245-254.
- Demirel, Ö. & Kiroğlu, K. (2005). *Konu alanı ders kitabı inceleme*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Demirel, Ş., Kökçü, Y. & Akbaba, R. S. (2018). 5. sınıf Türkçe ders kitabının resim-metin ilişkisi açısından incelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(2), 224-243.
- Dikeç, L. (2004). *İlköğretim okullarındaki Türkçe ders kitaplarında kullanılan kitap resimleri (illüstrasyonlar), teknikleri ve öğrenmeye katkısı*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Doyran, E. Y. (1997). İlköğretim 1. sınıf ders kitaplarında biçim-içerik ilişkisi. *Anadolu Sanat Dergisi*, 7, 35-43.
- Dursun, F. & Eşgi, N. (2008). 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler öğretmen ders kitaplarının görsel tasarım ilkelerine göre değerlendirilmesi. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, (22), 21-34.
- Ercantürk, O. K. (2015). Türkçe ders kitaplarındaki yazılı metinler ile metin görsellerinin uyumu. *Turkish Studies*, 10(3), 427-454.
- Erdost, I. (2012). *İlköğretim üçüncü sınıf Türkçe ders kitaplarının resim (illüstrasyon) ve içerik uyumuna ilişkin öğrenci ve öğretmen görüşleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ertok Atmaca, A. (2006). İlköğretim ders kitaplarında görsel tasarım ve resimleme. *Milli Eğitim Dergisi*, (171), 318-328.
- Gönen, M., Uygun, M., Erdoğan, Ö., & Katrancı, M. (2012). Resimli çocuk kitaplarının fiziksel, içerik ve resimleme özellikleri açısından incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 196, 258-272.
- Gürkan, T. & Gökçe, E. (2000). İlköğretim ilkökuma-yazma kitaplarının incelenmesi. S. Sever (Ed.). *1. ulusal çocuk kitapları sempozyumu sorunlar ve çözüm yolları* (51-66). A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Tömer Dil Öğretim Merkezi Yayınları No:1, Ankara
- İnan Yıldız, F. & Baş, B. (2015). İlkokul 2. Sınıf Türkçe ders kitabının resim-metin ilişkisi açısından değerlendirilmesi. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, ÖS-II, 251-268.
- İşeri, K. (2002). *Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin ilköğretim programına uygunluğunun incelenmesi: göstergebilimsel bir betimleme*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- İşeri, K. (2003). *Türkçe ders kitaplarındaki metinler için çizilen resimlerin incelenmesi, Cumhuriyetimizin 80. Yılında Türkçemiz*. Ankara: Anadolu Çağdaş Eğitim Vakfı Yayını, (58-74).
- Kaftan Ayan, H., Arslan Ü., Kul S., & Yılmaz N. (2018). *İlkokul ders kitabı Türkçe 4. sınıf*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Kara, C. (2012). Çocuk kitabı seçiminde resimlemelerle ilgili olarak ebeveynlerin dikkat etmesi gereken başlıca unsurlar. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilim Bilimleri Dergisi*, 1(1), 225-232.
- Karasar, N. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Karatay, H. & Pektaş, S. (2012). Türkçe ders kitaplarının incelenmesine yönelik ölçek geliştirme çalışmaları. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(10), 183-204.
- Kayıkcı, M. (2006). *İlköğretim Türkçe, sosyal bilgiler, fen bilgisi ve matematik ders kitaplarında görsel tasarım sorunları*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Kılıç, A. (2003). *İlköğretim Türkçe ders kitaplarında resimleme- içerik ilişkisi üzerine bir inceleme, ilköğretim ikinci sınıf için Türkçe kitabı'nın tasarım ve resimlemesi*. (Sanatta Yeterlik). Hacettepe

- Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kılıç, A. & Seven, S. (2008). *Konu alanı ders kitabı incelemesi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Liman, S. (2007). *İlköğretim I. kademe ders kitabı illüstrasyonlarının tasarım ilkelerine ve öğrencilerin algı düzeyine uygunluğu*. (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Mercan, Z. (2015). *Okul öncesi dönem çocuk kitaplarında resimlemenin öğretmen görüşlerine göre incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Özkan, R. & Tutkun, S. B. (2014). İlköğretim sosyal alan ders kitaplarının görsel boyut ve içerik tutarlılığı açısından incelenmesi. *The Journal Of Academic Social Science Studies*, 24, 371-386.
- Sazak, E., Per, M., & Türker, O. (2018). Kaynaştırma sınıfı öğretmenlerinin ilköğretim ders kitaplarında ve derslerde illüstrasyon kullanımına ilişkin görüşleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (4), 2227-2242.
- Semerci, Ç. (2004). İlköğretim Türkçe ve matematik ders kitaplarını genel değerlendirme ölçeği. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 28(1), 49-54.
- Solak, M. & Yaylı, D. (2009). İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarının türler açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(9), 444-453.
- Sülükçü, Y. (2018). MEB taslak Türkçe ders kitaplarının incelenmesi sırasında karşılaşılan problemler ve inceleme kriterlerine dair bazı eleştiriler. *Ders Kitapları Uluslararası Sempozyumu (DEKUS)*, 56-69.
- Şahin, Y. P. & Yıldırım, S. (1999). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şeref, İ. & Yılmaz, İ. (2013). Gökkuşuğu Türkçe öğretim setindeki okuma metinleri ile görsellerin bütünselliği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(27), 505-519.
- Şimşek, P. (2011). *Yabancılara Türkçe öğretiminde okuma metinleri ve yardımcı okuma kitapları üzerine bir araştırma*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Tepecik, A. & Kayabekir, T. (2017). Resim-metin ilişkisinde yapısal ve bilişsel kavramların tasarım sürecine etkisi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(4), 1641-1653.
- Türkben, T. (2019). Türkçe ders kitaplarındaki resimlerin incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(2), 650-672.
- Uzuner, S. Aktaş, E. & Albayrak, L. (2010). Türkçe 6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarının görseller (illüstrasyonlar) açısından değerlendirilmesi. *Türk Bilimi ve Araştırmaları*, 15(27), 721- 733.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, C., Yazıcı, D. N. & Durmuşoğlu, M. C. (2016). 2010-2015 yılları arasında yayımlanmış resimli çocuk kitaplarının resimleme özelliklerinin incelenmesi. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 43-55.
- Yılmaz, A. (2005). *İlköğretim okulları ilk kademedeki okutulan ders kitaplarının resimlemeleri yönünden değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.